

UČENCI,

varujte naše koristne ptice glada
in mraza

in nastavlajte

jim valilnice!

Prošnja in opomin do šolske mladine z navodom,
kakó pripravljati ptičja krmilišča in valilnice.

(S 6 podcbami.)

Sestavil

FRAN VABIČ

nadučitelj.

V lastni založbi — Tiskal W. Blanke v Ptuiju.

636. 626. 27

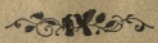
MI H-1
4 78c

Ücenci, 3 65

varujte naše koristne ptice glada in
mraza

in

nastavljajte jim valilnice!

Prošnja in opomin do šolske mladine z navodom, kakó pri-
pravljati ptičja krmilišča in valilnice.

H. 78c

(S 6 podobami.)

Sestavil

Fran Vabič,

nadučitelj.

1894?

697

S4441-D
3. 2. 1953.

Ljubi učenci!

Prijetna jesen je minila in huda zima nam je zopet pred durmi. Vam, ljubi moji, to malo dé, kajti zima Vam donaša celó mnogo veselja.

A premisslujmo, kako se našim malim koristnim ptičicam godí!

Ves letni čas so male živalice sedele vedno pri polni mizi; brez truda in skrbi so prav dobro živele. A sedaj pa se za nje začenja čas najhujših nadlog.

Kadar spí vsa narava pod težko belo odejo in kadar je celó drevje in grmovje z ledeno roso prevlečeno, tedaj je našim ljubkim prijateljicam pogosto prav težko najti najbornejše hrane.

Raznotere senice, škrjančki, ščinkovci, pastirice, palčki, rudečorepke, plezari, čižeki, strnadi, raznotere žolne, brglezi z mnogimi drugimi prijatelji letajo marljivo od veje do vejice; po grmovju, plotovih, drvarnicah, hlevih, gnojiščih in po drugih prebivališčih in skrivališčih grdih mrčesov stikajo pridne živalice po prepotrebni hrani, a se le prepogosto dogaja, da ničesar ne najdejo in neštevilni broj najkoristnejših ptičic mora poginiti radi pomanjkanja živeža.

Sedaj, v tej hudi stiski, imamo najlepšo priliko „dobro z dobrim“ povračati. Ne dajmo se opominjati in prizadevajmo se vsi, da pomagamo tem malim prekoristnim živalicam.

Pripravljajmo in vzdržavajmo jim ptičja krmilišča, da jih rešimo pogina!

A s tem oskrbovanjem in s tem varstvom še jim nismo dovolj vstregli. Povsod se kaže sekanje gozdov, krčenje grmovja in trnja, skrbno odpravljanje starih votlih dreves, redno snaženje sadunosnikov in vporaba vsacega doslej prazno ležečega koščeka zemlje jemlje ptičicam najpripravnejša in najvarnejša stanovanja in gnezdišča. To zahteva, da jim vrnemo, kar smo jim vzeli.

Najpripravnejša nadomestila bodo jim valilnice (valilne truzice ali škatlice), katere lahko povsod obešamo.

Pa ne samó hude zime z mrazom in gladom in pomanjkanje pripravnih gnezdišč, temveč tudi zlobna človeška roka gonobi naše najkoristnejše ptičice.

Brezsrčni dečki razdirajo gnezda in lové mladiče in starke z limanicami, pastmi, sáki in streljanjem. Zbok tega se število koristnih ptičic vidno manjša in škodljiva golazen pa se ogromno množi, kar občuti posebno poljedelec.

Koliko je vredno le eno ptičje gnezdo, nam sledeči zgled prav jasno kaže.

Neki deček je — mislim bolj zbok nevednosti nego zlobnosti — vzel ptičje gnezdo s peterimi mladiči. Vsak teh nikdar sitih kljunčkov potrebuje na dan 50 gosenic in druge golazni, katero stara dva prinašata.

Toraj požrejo vsi skupaj na dan 250 škodljivcev. A ker pitanje mladičev po 4—5 tednov traja, tedaj jedno gnezdo z mladiči v 30 dneh potrebuje 7500 teh raznoterih škodljivcev.

Vsaka gosjenica na dan toliko požrè, kolikor sama tehta. Vzemimo, da gosjenica vsak dan le 1 sadni cvet uniči, tedaj ukonča v 30 dneh 30 takih sadnih cvetov, a onih 7500 gosenic pa požrè ogromno število 225000 jabolčnih, hruškovih, slivovih ali drugih sadnih cvetov.

Ko bi bil toraj neveden deček gnezdo z mladiči pri miru pustil, bi njegov oče sè sosedi 225000 jabolk, hrušek, sliv in drugega ovočja več pridelali.

Navadno pa požrešna gosenica na dan po 10, 20 in še več cvetov objè; ti odpadejo in škoda je še mnogo večja. Ta zgled Vas uči, koliko je vredno le eno ptičje gnezdo!

Pustite toraj gnezda in mladiče in prirejajte vse, kar je v varstvo teh božjih stvaric potrebno!

Sledeče vrste in podobe Vas bodo poučile, kako pripravljajte ptičja krmilišča in valilnice.

Ljubi učenci! Vporabite svoj prosti čas v to, da boste takoj začetkom zime pripravljeno imeli, kar je v varstvo naših malih prijateljev potrebno! Dragi stariši Vaši Vam bodo pri tem bogoljubnem delu gotovo z velikim veseljem pomagali in se radovali Vaših dobrih usmiljenih srčic.

Pozdravom

Vaš prijatelj.

O napravi ptičjih krmilišč.

Vesele lastavice z mnogimi sódrugi so nas že zapustile in le malo število drugih ptičic nam je ostalo zvestih. Kaj jih tu pri nas ob hudem zimskem času čaka, povedal sem Vam že v uvodu.

Sedaj nas veže dolžnost, uboge živalice kolikor mogoče varovat glada in mraza. A kakó to dosežemo? — „To je gotovo prav težkó“, bo nekateri mislil. — A temu ni tako. — Težek je samo **začetek**.

Pred vsem si poiščimo primeren prostor, ugodno torišče. Proti jugu obrnena in pred hudimi vetrovi obvarovana lega je najbolj pripravna. Ugajalo bo, če se v bližini malo pohojena pot in studenec ali potok nahaja.

Tak prostor si izvolimo v ptičje krmilišče.

Pazimo še na obilo število ptičjih neprijateljev. Tam, kjer se mačka, dihor, kuna, podlasica, sraka, vrana, šoja, sokol, jastreb, skobec in veliki srakoper pogosto prikazuje, tam ni prostora, ni obstanka malim ptičicam.

Takih krajev se ugibljejo, kajti tudi te male živalice se vedó svariti med seboj.

Na primernem prostoru — če mogoče ležečim pod gosto vejnatim drevesom — moramo sneg na 2—4m² do čista odstraniti in tla prav na debelo s plevelom in suhimi hišnimi smeti nastlati.

Da obranimo ptičice neljubih in zlobnih gostov, treba nam je naložiti na ta prostor velik kup trnjevega grmovja in šibja. Tu se lahko skrijejo pred ostrimi vetrovi in pred mnogimi že poprej naštetimi neprijatelji, raznimi dvo- in štirinožnimi sovražniki. Prav dobro še služi iz slame, rogoze ali desek napravljena 1 m visoka streha, katere severni konec v zemljo vpremo.

Na tako pripravljeno mesto natrosimo zmes raznih semen, kakor konoplje, lanú, prosa, ovsa, ječmena, kuruze, kumare in tikve (buče) in dr.

V prav dobro hrano jim služi skuhani in zdrobljeni krompir in korenje, pomešano z otrobi, senenim semenom ali plevelom (sterinjem). Ker pa ta zmes po daljnem ležanji rada okisne, moramo je le prav malo natrositi.

Môčni črvi, mravljinja jajčica, bezgove, lipovkine, jarebikine in šipeče jagode bodo velikemu številu naših najkoristnejših gostov v prav priljubljeno hrano.

Razbite kosti z mozgom in malimi delci mesa z nitjo na drevo ali vejo obešene, bodo privabile veliko število vedno lačnih senic. Tudi sončničina glava tako pritrjena, da se seme na spodnji strani nahaja, je senicam ugodno vabilo.

Razun tega še tem najmarljivejšim uničevalkam mrčesovine ugajajo koščeki slanine (špeha), loja, mesa in gnjilega sadú; jabolčne in hruškove pečke so tudi dobre.

Vsakemu ne bo mogoče taka splošna ptičja krmilišča prirejati, a pomagamo si lahko drugače.

Poiščimo si na dvorišču prav varno torišče ter natrosimo nanj raznih semen in druge hrane.

Če se tudi skraja samo prevzetni vrabec, ščopasti škrjanček ali ščinkovec prikaže, le potrpi, — mali prijatelj — in le prinašaj prav pridno hrane. Gotovo se bodo sčasoma oglasili tudi drugi gostje in sicer v vedno večjem številu.

Vsakega človeka mora veseliti, če opazuje s kolikim veseljem, vriščanjem in skakanjem se gosté uboge živalice.

Ker mi ni bilo mogoče si tako veliko in splošno krmilišče pripraviti, pomagal sem si sè sledečim načinom.

Pod varno streho nizkega hleva pritržil sem 1m

dolgo in $\frac{1}{2}m$ široko škatljo. Na gornji strani vhoda pribil sem gosto trnjevo vejo tako, da se je lahko odstranila. S to pripravo odvrčal sem neljubim gostom škodljivcem vhod.

Za hrano in vodo smo vsi skrbeli.

Tu je bilo veselo življenje! — Z učenci, kateri so med prostim časom ta mični prizor opazovali, hrano in vodo donášali in s podobami ptic v rokah po imenih teh veselih gostov iskali, sprijaznile so se prav dobro.

Neki gospod si je kaj lepo ptičje krmilišče omislil. Precej obsiren, zeleno pobarvan in sè široko streho pokrit ptičnik imel je na južni strani tako redko spleteno steno, da so male ptičice prihajale lahko vanj.

Akoravno so se nekaj časa te krasne, z raznimi jedili obložene jedilne sobe ogibale, so pozneje vendar — seveda pod vodstvom junaškega vrabca — vstopile in se pogostile.

Prav dobro služi tudi široka deska, katero v vejevje košatega drevesa v višini $2m$ dobro pritrdimo. Najobilnejši obisk lahko pričakujemo, če se tako krmilišče nahaja ob robu hoste ali z gostim grmovjem obraščenega vrta.

Deskica, v katero malo smreko vtaknemo ter jo pod oknom, nahajajočim se na vrtni ali dvorišni strani, primerno obesimo, je prav dobro in mično ptičje krmilišče.

Škatljo s tako pritrjenim ali privezanim pokrovom, da vsaj $10-12\text{ cm}$ širok vhod ostane, si lahko vsak omisli.

Živahne ptičice bodo zrno za zrnom na streho donášale in tam užile.

Neka pridna deklica je na dolgi niti napeljala več stotin tikvinih, kumarinih, solnčničnih in orehovih jedrc ter ta venec vrgla na visoko drevo. V kratkem

času je bila nit — v prav veliko veselje dobre dareteljice — celo prazna. In veste kaj je napravila deklica? — Drugo nit je napeljala z jedrci in dala lačnim ptičicam.

Kakor vsem živalim, potrebna je tudi pticam voda.

Stare, močne lonce iz ila ali snažne pečnice moramo segreti ali na segreto zidno opeko postaviti in z vodo napolniti. Zmrzneno vodo stalimo in nadomestimo vsak dan sè svežo.

Kakor razvidno, se poklada ptičicam potrebna hrana na razne načine. Vsak se naj ravna po razmerah ter le na eno naj ne pozabi: „Začeti je treba!“

Hočem Vam še prav lepo navado v posnemanje priporočati.

V mrzli Norvegiji se božično drevce ne prireja samo ljudem, ampak tudi ptičicam.

Dolg, sè zeleno smrečico okinčan drog se obviija z ovsenim in ječmenim klasjem. Raz smrečinih vejic visé na dolgih nitih koščeki slanine, solnčnicina, tikvina, kumarina in — tam redka in draga — orehova jedrca. Ni-li to lepa navada? — Posnemajmo to, da bomo tudi te male božje stvarice razveselili na dan največjega praznika, rojstva Zveličarjevega!

O izdelavanju valilnic in njih nastavljanju.

K vspešnemu varstvu ptic še prištevamo nastavljanje primernih valilnic ali valilnih tružic. Pred leti ni bilo treba na to misliti.

V starih lesenih hišah in hlevih, v gostih šumah, v gostem grmovju in trnju, v obilem številu se nahajajočih votlih drevesih in v živih plotih je bilo dovolj varnih in najbolj pripravnih gnezdišč.

To je sedaj drugače in uzroke te spremembe navel sem že začetkoma.

Kdor toraj ne želi, da bi še bolj pojemalo število koristnih ptičic, naj skrbi za mnogobrojna vališča.

Na vrtilih, sadunosnikih, v gozdih, na poljih in travnikih moramo prav veliko število valilnih tružic ali škatljic razobesiti. Mnogo v drevesnih duplinah valečih ptičic bo v istih saj sčasoma naredilo svoja gnezdica. S tem privabimo in udomačimo mnogo najkoristnejših vničevalcev golazni. Tako se obranimo grdih škodljivcev na najlažji način in brez posebnih stroškov.

V nekaterih deželah se vidi posebno veliko valilnic. Povsod, na drevju, hramih, hlevih in celo na posamezno stoječih drogih se nahajajo valilnice. Brezštevilni broj najkoristnejših ptičic prebiva v njih in to v neprecenljivi hasek poljedelcev.

Najpripravnjše valilnice so votla debela ali votle vci. Znotraj jih moramo dobro osnažiti ter votlino, če treba, zveksati. Na obeh koncih pribijemo deščice. Zgoraj, pod streho, izrežemo primerno luknjo, pod ta vhodnik pa utrdimo kratek klin, na katerega ptica lahko sede.

Znotraj pod vhodnik damo še saj do tretjine dupla segajočo deščico, katera deli notranji prostor v dva predala. Zgornji del bi lahko imenovali vhodnik, spodnji pa vališče (gnezdišče). Ta naprava zabranjuje, da ne morejo mačke, kune, veverice in enake živali do gnezda; tudi toplota se vzdrži delj časa.

Če nam ni mogoče najti takih votlih debel, lahko jih izdobljemo sami. Hrastov, bukov in jelšev les je bolji od drugega, ker je trdnejši. Les mora biti posekan po zimi, da se skorja ne odluča.

Mnogo manj dela nam povzročuje naprava valilnic, če do 2 cm debele neskobljane deske vporabimo. Zbijejo se v štiri — ali šestvoglata škatlice. — Streha, vhodna luknja in znotranja deščica se napravi tako,

kakor pri votlih deblih valilnicah. Če jih objemo z hrastovo ali smrekovo skorjo, dobé na zunaj obliko deblih valilnic, a tega ne moremo priporočati, ker se med špranjami prav lahko mokrota in mrčes nabira, katera vničita valilnice in prepodita njene prebivalce.

Pri napravi in nastavljanju valilnih škatlic treba še je opozarjati na sledeče:

Vhodne luknje morajo biti okrogle in tako velike, da se le one ptice lahko v duplino zmuznejo, katerim so namenjene. Prevelike luknje bi dopuščale večjim ptičem ali celó sovražnim živalim vhod, kar seveda ne sme biti.

Vhodna luknja naj bo vedno obrnena ali proti izhodu ali jugu. Valilnice obešamo pod močno vejo tako, da je vhodnik malo navzdol nagnjen. Pritrjene morajo biti močno, da se ne morejo premikati.

Iz desek napravljene valilnice imajo na zadnji strani premikajočo se steno, skozi katero odstranimo v valilnici nakupičeno nesnago, posebno mišje zalege.

Da svoje male prebivalce obvarujemo pred sovražniki, treba nam okoli valilnice, veje ali debla privezati venec gostega in močnega trnja. Tudi kositrene ali železne osti odvrčajo neusmiljene zatiralce malih ptičic.

Navadam in velikosti raznoterih ptičic primerne morajo biti tudi valilnice in skušnja uči, da zadostuje šestero po velikosti in obliki različnih valilnic. (Mnogi prijatelji ptičic priporočajo samo troje valilnic in sicer št. 1, 4 in 6, kar tudi zadostovati vtegne.)

Št. 1. Te valilnice služijo škvorcem, vrtoglavkam, pasteričicam, vdebom in žolnam; 30—45 cm visoke in 13—16 cm široke, imajo 5—6 cm obsežno vhodnico. Ker posebno škvorci v družčini živé, se na eno drevo ali na eno hišo mnogo valilnic obeša in sicer v visočini 6—12 m.

Drugim pticam moramo valilnice bolj narazno razpostavljati, ker hočejo vsaka za se svoje okrožje. Pasteričicam obešamo valilnice pri vodi, a vsem drugim pa v gozdih in sicer 10—20 m od roba oddaljene.

Št. 2. Malo manjša od poprešnje, daje raznoterim senicam in plezarjem vgodna vališča in spališča. 28—35 cm visoke, 10—13 cm široke, imajo 3¹/₂ do 4 cm široko vhodno luknjo. Ker se ta škatlja tudi uporabi v spališče, pritrdimo znotraj več povprečno ležečih klinov.

Št. 3. 18—20 cm visoka, 8—10 cm široka valilnica z 3—4 cm obsežnim vhomom je malim detelicam in senicam najpripravniše stanovanje. Ob robu prav goste sè smrečjem obrastene šume, 2—5 m visoko obešena, bodo kmalu našla najemnike. Valilnice te velikosti in, če mogoče, iz votlih deblih kosov bodo senicam najbolj ugajale.

Št. 4 in 5. 14—18 cm visoka in 7 cm široka, ima namesto vhodne luknje na eni strani odprto streho. V redkih šumah ob robu 3—5 m visoko obešena, je za rudečorepke napripravniše gnezdišče.

Št. 6. Ta mala škatlica je 8 cm visoka, enako široka in v vsem drugem poprejšni enaka. Laška penica je nje prebivalka; najrajše se naseli v redkih malih gozdih in ob robu vrtov.

Lastavice ne potrebujejo umetnih valilnic. V pristopnem delu hrama ali hleva pribita deskica jih bo takoj privabila svoja gnezdica zgraditi; drugega jim potem ni treba nego miru.

Uslišite toraj mojo prošnjo in pripravite in razobesite mnogo valilnih škatlic; sčasoma bodo vsa stanovanja našla svoje stanovalce.

Ne pozabite, da se Vam vse delo in ves trud, katerega ste imeli v varstvo ptic, poplača stoterno!

Dodátek.

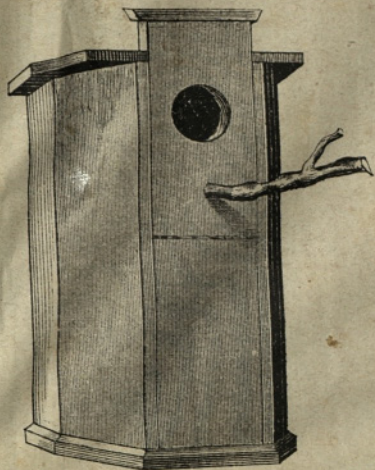
Škodljive ptice so: orli, sokoli, jastrebi, kanje, vjer ali velika uharica, sraka, veliki davilec ali vel. srakoper, vrana, krokar, siva vrana in šoja.

Te škodljivce, njih gnezda in mladiče smete uničevati vsikdar in povsod; vse druge ptice loviti ali njih gnezda in mladiče vničevati pa je prav oestro prepovedano in se kaznuje z globo od 1—25 gl. ali zaporom od 12 ur do 5 dni.

(Vse v ptičje varstvo dane postave nahajajo se v mali knjižici z naslovom: „Avstr. postave zadevajoče varstvo poljedelstvu koristnih ptic“ in stanejo 20 kr.)

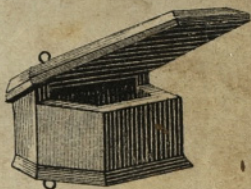
Nº 1

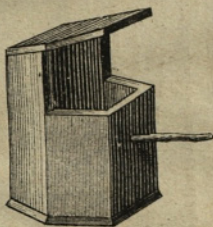
Nº 3

Nº 6

Nº 5

Nº 2

Nº 4

